

toms territory of Ukraine]. Resolution on 2003, March 12. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/307-2003-%D0%BF> [in Ukrainian].

17. Ministry of Finances of Ukraine (2003). *Pro zatverdzhennya Poryadku oformlennya suprovidnykh dokumentiv ta vvedennya v obihalmaziv vidpovidno do sertyfikatsiyanoi skhemy Kimberliys'koho protsesu [On approval of the Procedure of Accompanying Documents and Launching of Diamonds into Turnover According to the Certification Scheme of Kimberley Process]*. April 09,

276. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0345-03> [in Ukrainian].

18. *Semenyuk, K. M. (2015). Derzhavne rehulyuvannya rozvytku yuvelirnoyi haluzi v Ukrayini [State Regulation of Jewelry Industry Development in Ukraine]* (Ph.D. in Econ. thesis, Kyiv National Taras Shevchenko University, Ukraine). [in Ukrainian].

19. World Development Indicators. Data Bank. (2017). Retrieved from <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>.

УДК 332: (332.021): (339.926)

Х. М. Пригула

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач сектору проблем транскордонного співробітництва
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

Н. В. Винар

здобувач ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ: ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Досліджено еволюцію формування та особливості реалізації державної регіональної політики у сфері регулювання розвитку депресивних територій України. Проаналізовано її ефективність на основі оцінки нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів. Окреслено підходи до ідентифікації проблемних регіонів у країнах-членах ЄС та наведено основні інструменти та заходи стимулювання їх розвитку.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, депресивні регіони, державна регіональна політика.

Prytula Kh., Vynar N. FEATURES OF STIMULATING OF DEPRESSIVE TERRITORIES' SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT: EUROPEAN PRACTICE AND UKRAINIAN REALITIES

The evolution of formation and peculiarities of realization of the state regional policy in the field of regulation of the depressed territories development in Ukraine are researched. The analysis of its effectiveness is based on the estimation of the unevenness of socio-economic development of the regions. The approaches to identification of problem regions in the EU member states are outlined and the main tools and measures for stimulating their development are outlined.

Keywords: socio-economic development, depressive regions, state regional policy.

В умовах динамічного розвитку світової економіки, активізації інтеграційних процесів у загальносвітовому економічному просторі, зростання ролі регіонів та поглиблення міжрегіонального співробітництва на порядок денний постають питання конкурентоспроможності відповідних територій. З огляду на існуючі відмінності у передумовах розвитку регіонів України, сформувалися значні відмінності у рівнях їх соціально-економічного розвитку. Глобалізаційні процеси на сьогодні відбуваються шляхом інтеграції регіонів. Проте підвищення транспарентності кордонів, привабливість ринків праці та освітніх послуг є тими факторами, які активізують процеси відтоку кваліфікованої робочої сили та молоді у прикордонні регіони суміж-

них країн, що є серйозною загрозою економічній безпеці країни та її регіонів.

Відмінності у потенціалах розвитку регіонів, здатності адаптуватися до сучасних викликів зовнішньої кон'юнктури ринків, швидка зміна технологічних укладів зумовлює як формування так і посилення нерівномірності розвитку регіонів. Власне побудова та реалізація ефективної державної регіональної політики покликана згладжувати існуючі нерівномірності та стимулювати подальший розвиток таких територій.

Питаннями моніторингу та розробки системи заходів щодо зменшення диференціації регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку займаються вітчизняні та зарубіжні вчені: М. Барановський, С. Ішук, О. Попова, І. Про-

копа, Л. Шепотько, С. Шульц, М. Яковенко, R. Crescenzi, T. Ketterer, A. Rodriguez-Pose. Необхідно відзначити внесок наукових розробок російських вчених (В. Лексін, Б. Бабаєв, А. Гранберг, І. Тургель, А. Трейвіш та інші) у вивченні явища депресії та депресивних регіонів.

Метою статті є вивчення сучасного стану реалізації державної регіональної політики у сфері регулювання розвитку депресивних територій України та визначення пріоритетів європейської регіональної політики на період 2014-2020.

У науковій літературі зустрічається безліч підходів до типології регіонів за рівнем їх соціально-економічного розвитку. При цьому до тих регіонів, які характеризуються суттєво нижчими показниками свого розвитку, використовуються такі поняття як «відсталий», «слаборозвинутий», «депресивний», «проблемний» тощо. Існує навіть гостра дискусія щодо ідентифікації цих понять та їх розрізнення. Водночас на теренах Європейського Союзу сучасна регіональна політика зорієнтована на максимальне спрощення процедур визначення різних типів регіонів та їх ідентифікації в процесі реалізації заходів стимулювання розвитку відповідних регіонів.

Українське законодавство з питань розвитку регіонів при визначенні територій, які потребують особливої уваги при розробці заходів, інструментів, механізмів реалізації державної регіональної політики, оперує поняттям «депресивний», яке водночас може стосуватися як конкретного регіону, так і іншої відповідної території, визначеної нормативно-правовими актами країни. Чинним на сьогодні залишається Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» (№ 2850-IV від 8.09.2005 р.). Саме в цьому документі зазначено визначення поняття депресивної території, які території можуть вважатися депресивними, соціально-економічні та інші показники розвитку території, за якими вона може бути визнана депресивною.

Низкою вітчизняних вчених вже було детально проаналізовано прописані законодавством критерії визнання територій депресивними, які оцінено як надієві та в окремих випадках несумісні [1-3]. Зокрема, депресивним може бути визнано регіон, в якому протягом останніх п'яти років середній показник обсягу валового регіонального продукту (далі ВРП) на одну особу є найнижчим. Аналіз даного показника за 2000-2015 роки (див. табл. 1) засвідчив, що лише Закарпатська область починаючи з 2009 року може бути віднесена до категорії депресивних. Таке визначення передбачає визнання «депресивним» лише одного регіону. Водночас згідно прописаного у згаданому законі порядку визнання територій депресивними, за результатами моніторингу Кабінет Міністрів України (далі КМУ) визначає території, яким надається статус депресивних, встановлює їх межі, строк, на який території надається статус депресивної, заходи державного стимулювання розвитку території, строк внесення проекту програми подолання стану депресивності. Проте до 2015 року жодних реальних кроків у напрямі реалізації положень даного Закону не було зроблено.

Вимоги щодо визнання промислового району чи сільського району депресивними територіями за умови одночасного досягнення граничних меж чотирьох, а у випадку сільської території – п'ятих показників є надто ускладненими та їх поєднання є не завжди економічно обґрунтованими.

У 2006 році КМУ затверджує постанову «Порядок здійснення моніторингу показників розвитку регіонів, районів, міст республіканського в Автономній Республіці Крим і обласного значення для визнання територій депресивними» (№860 від 24.06.2006 р.). У ній граничні межі показників, за якими території могли бути віднесені до депресивних визначалися як «найвищий» чи «найнижчий». У 2010 році КМУ затверджує нову постанову «Порядок здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів, міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для визнання територій депресивними» (№235 від 2.03.2010 р.). У цьому документі вже наведено граничні рівні відхилення соціально-економічних показників від середніх показників розвитку відповідної групи. Водночас не зважаючи на суттєві зміни, внесені до оновленого документу, жодний з даних документів на практиці не запрацював.

У 2015 році прийнято Закон України «Про засади державної регіональної політики»¹ (№156-VIII від 5.02.2015 р.), у якому зазначено, що одним з механізмів фінансування державної регіональної політики є державні цільові програми, у тому числі програми подолання депресивності територій. При цьому серед джерел фінансування державної регіональної політики кошти вперше йдеться вже про кошти державного фонду регіонального розвитку (далі ДФРР), який створено у 2012 році відповідно до Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» (№4318-VI від 12.01.2012 р.).

ДФРР створюється у складі загального фонду державного бюджету і передбачається в обсязі не менше 1% прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період. Кошти фонду розподіляються таким чином²: 70 відсотків коштів – відповідно до чисельності населення, яке проживає у відповідному регіоні; 30% коштів – з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку регіонів відповідно до показника ВРП в розрахунку на одну особу (для регіонів, у яких цей показник менше 75% середнього показника по Україні).

У таблиці 2 наведено результати розрахунків щодо рівня ВРП на особу регіонів відносно середнього показника по Україні. Згідно наведених даних практично кожний другий регіон є депресивним і кожний четвертий мешканець країни проживає у таких регіонах. З метою оцінки диференціації регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку авторами був розрахований коефіцієнт варіації показника ВРП на одну особу, який характеризує рівень відхилення показника в розрізі регіонів відносно його середнього значення по Україні.

Протягом всіх досліджуваних років диференціація регіонів мала тенденцію до зростання (за винятком кризових років 2009, 2011-2013 рр.). Сукупність є кількісно однорідною, якщо коефіцієнт варіації є нижчим 10%, і мінливість показника є значною, якщо він перевищує 25%. У всіх досліджуваних роках він перевищував зазначене порогове значення.

¹ Зокрема, пріоритетами державної регіональної політики є визначення проблемних територій у регіонах та реалізація державних заходів щодо вирішення проблем.

² Починаючи з 2015 року розподіл передбачено у пропорції 80 на 20.

Таблиця 1
(у фактичних цінах; грн)

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Україна	2788	3766	4239	5114	7273	9372	11630	15496	20495	19832	23600	28488	32002	33473	36904	46413
АР Крим	1937	2691	2979	3633	4951	6490	8101	10574	13898	13933	16507	19467	22675	23595	-	-
Вінницька	2104	2812	3019	3534	4700	5966	7328	9159	12061	12145	14332	17768	20253	22303	27249	37270
Волинська	2077	2702	2943	3339	4771	6285	7397	9711	12340	11796	13916	16993	19249	19817	23218	30387
Дніпропетровська	3562	4558	5090	6058	8609	11909	15239	20868	30918	27737	34709	42068	44650	46333	53749	65897
Донецька	3509	4692	5263	6385	9713	12490	15725	20197	26028	23137	28986	36446	38907	37830	27771	26864
Житомирська	1987	2269	2570	3074	4397	5554	6636	8485	11545	11419	14616	17184	19551	20286	23678	30698
Закарпатська	1677	2208	2557	3207	4238	5373	6576	8452	10626	10081	12278	14455	17088	17044	19170	22989
Запорізька	3795	4114	4498	5353	8093	10683	13369	18022	23232	20614	23657	27567	30656	30526	37251	50609
Івано-Франківська	2142	2756	3213	3958	5238	6916	8157	10055	12940	12485	14814	19386	23379	24022	27232	33170
Київська	3255	3506	3780	4513	6652	8673	10918	15033	20593	21769	26140	34420	40483	39988	46058	60109
Кіровоградська	1860	2790	3025	3632	5122	6394	7723	9546	13515	13096	15533	19918	22082	25533	29223	39356
Луганська	2439	2900	3394	3997	5973	8131	10085	13628	18338	16562	19788	25067	25950	24514	14079	10778
Львівська	2159	2768	3277	4049	5396	6657	8351	10915	13902	14093	16353	20490	24387	24937	28731	37338
Миколаївська	2563	3422	3739	4284	6424	7801	9769	12227	16175	17050	20276	23402	24838	27355	30357	41501
Одеська	2828	3843	4391	5245	7028	8619	10379	13827	19638	20341	22544	25748	27070	29118	31268	41682
Полтавська	3423	4043	4825	5533	8841	11574	14330	18500	22476	22337	29652	35246	38424	39962	48040	66390
Рівненська	2118	2709	2963	3475	4817	6269	7724	9695	12217	11699	13785	16735	18860	19003	24762	30350
Сумська	2631	3149	3401	3795	5009	6497	7848	10249	13622	13631	15711	19800	21722	23517	26943	37170
Тернопільська	1605	2048	2313	2741	3516	4603	5819	7510	9688	10240	11713	15055	16644	16819	20228	24963
Харківська	2799	3580	4070	5045	7182	9025	11353	15645	21294	21228	23639	27966	29972	31128	35328	45816
Херсонська	1925	2537	2797	3287	4546	5713	6744	8122	11944	12256	14346	16990	17910	19311	21725	30246
Хмельницька	2028	2511	2773	3337	4549	5764	7023	9100	11932	11780	13602	17260	19920	20165	24662	31660
Черкаська	2203	2545	2764	3309	4853	6681	8209	10331	14581	14393	17325	21082	24558	26168	30628	40759
Чернівецька	1411	2015	2321	2771	3589	4654	5650	7369	9771	9383	10939	13228	14529	15154	16552	20338
Чернігівська	2407	2780	3108	3764	5163	6474	7714	10081	13213	13121	15406	19357	22096	22603	26530	35196

Таблиця 2

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу

(у фактичних цінах: грн)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Україна	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100	100	100	100	100	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
АР Крим	69,48	71,46	70,28	71,04	68,07	69,25	69,66	68,24	67,81	70,26	69,94	68,33	70,85	70,49	-	-
Вінницька	75,47	74,67	71,22	69,10	64,62	63,66	63,01	59,11	58,85	61,24	60,73	62,37	63,29	66,63	73,84	80,30
Волинська	74,50	71,75	69,43	65,29	65,60	67,06	63,60	62,67	60,21	59,48	58,97	59,65	60,15	59,20	62,91	65,47
Дніпропетровська	127,76	121,03	120,08	118,46	118,37	127,07	131,03	134,67	150,86	139,86	147,07	147,67	139,52	138,42	145,65	141,98
Донецька	125,86	124,59	124,16	124,85	133,55	133,27	135,21	130,34	127,00	116,66	122,82	127,93	121,58	113,02	75,25	57,88
Житомирська	71,27	60,25	60,63	60,11	60,46	59,26	57,06	54,76	56,33	57,58	61,93	60,32	61,09	60,60	64,16	66,14
Закарпатська	60,15	58,63	60,32	62,71	58,27	57,33	56,54	54,54	51,85	50,83	52,03	50,74	53,40	50,92	51,95	49,53
Запорізька	136,12	109,24	106,11	104,67	111,27	113,99	114,95	116,30	113,35	103,94	100,24	96,77	95,79	91,20	100,94	109,04
Івано-Франківська	76,83	73,18	75,80	77,40	72,02	73,79	70,14	64,89	63,14	62,95	62,77	68,05	73,05	71,77	73,79	71,47
Київська	116,75	93,10	89,17	88,25	91,46	92,54	93,88	97,01	100,48	109,77	110,76	120,82	126,50	119,46	124,80	129,51
Кіровоградська	66,71	74,08	71,36	71,02	70,42	68,22	66,41	61,60	65,94	66,03	65,82	69,92	69,00	76,28	79,19	84,80
Луганська	87,48	77,00	80,07	78,16	82,13	86,76	86,72	87,95	89,48	83,51	83,85	87,99	81,09	73,24	38,15	23,22
Львівська	77,44	73,50	77,31	79,17	74,19	71,03	71,81	70,44	67,83	71,06	69,29	71,93	76,20	74,50	77,85	80,45
Миколаївська	91,93	90,87	88,20	83,77	88,33	83,24	84,00	78,90	78,92	85,97	85,92	82,15	77,61	81,72	82,26	89,42
Одеська	101,43	102,04	103,59	102,56	96,63	91,97	89,24	89,23	95,82	102,57	95,53	90,38	84,59	86,99	84,73	89,81
Полтавська	122,78	107,36	113,82	108,19	121,56	123,50	123,22	119,39	109,67	112,63	125,64	123,72	120,07	119,39	130,18	143,04
Рівненська	75,97	71,93	69,90	67,95	66,23	66,89	66,41	62,56	59,61	58,99	58,41	58,74	58,93	56,77	67,10	65,39
Сумська	94,37	83,62	80,23	74,21	68,87	69,32	67,48	66,14	66,46	68,73	66,57	69,50	67,88	70,26	73,01	80,09
Тернопільська	57,57	54,38	54,56	53,60	48,34	49,11	50,03	48,46	47,27	51,63	49,63	52,85	52,01	50,25	54,81	53,78
Харківська	100,39	95,06	96,01	98,65	98,75	96,30	97,62	100,96	103,90	107,04	100,17	98,17	93,66	92,99	95,73	98,71
Херсонська	69,05	67,37	65,98	64,27	62,51	60,96	57,99	52,41	58,28	61,80	60,79	59,64	55,97	57,69	58,87	65,17
Хмельницька	72,74	66,68	65,42	65,25	62,55	61,50	60,39	58,72	58,22	59,40	57,64	60,59	62,25	60,24	66,83	68,21
Черкаська	79,02	67,58	65,20	64,70	66,73	71,29	70,58	66,67	71,14	72,57	73,41	74,00	76,74	78,18	82,99	87,82
Чернівецька	50,61	53,51	54,75	54,18	49,35	49,66	48,58	47,55	47,68	47,31	46,35	46,43	45,40	45,27	44,85	43,82
Чернігівська	86,33	73,82	73,32	73,60	70,99	69,08	66,33	65,06	64,47	66,16	65,28	67,95	69,05	67,53	71,89	75,83
Коефіцієнт варіації, %	27,15	27,93	28,34	28,92	31,48	31,95	33,15	35,06	35,43	33,57	34,69	34,15	33,47	33,22	33,32	34,76

Водночас у країнах-членах ЄС лише кожний шостий мешканець живе на відсталих («lagging») територіях (близько 83 млн мешканців³).

На основі робочого документу, підготовленого Європейської комісією, стосовно питань регулювання розвитку відсталих територій, його авторами виділено п'ять основних причин, чому окремі території не в змозі досягнути очікуваних рівнів розвитку [4]:

– *Макроекономічне середовище має значний вплив на регіональний економічний розвиток.* Макроекономічні дисбаланси, зниження інвестиційної активності в регіонах, неспівмірність у зростанні продуктивності та оплати праці тощо стримують процеси розвитку на територіях та економічного зближення;

– *Відсталі регіони характеризуються меншими рівнями продуктивності, розвитку освіти та зайнятості порівняно з іншими регіонами у своїй країні;*

– *Нерозвинені регіональні інноваційні системи, розрив у навичках та низька інституційна якість підриває потенціал росту відсталих регіонів.* Розвитку інновацій бракує ефективної взаємодії між вищими навчальними закладами та реальним сектором. Нестача людського капіталу та низька інституційна спроможність гальмує процеси підвищення конкурентоспроможності та прийняття ефективних інвестиційних рішень;

– *Значні втрати населення в регіонах з низьким рівнем доходу та особливо міграція молодшого та більш освіченого населення може обмежити їх перспективи зростання;*

– *Державні та приватні інвестиції зменшилися в цих регіонах, особливо в регіонах з низьким рівнем економічного зростання.*

Регіональна політика є основною інвестиційною політикою ЄС [5]. Вона охоплює усі регіони і міста в ЄС з метою підтримки створення нових робочих місць, конкурентоспроможності бізнесу, економічного зростання, сталого розвитку та покращення якості життя громадян.

Для досягнення цих цілей і задоволення різноманітних потреб розвитку в усіх регіонах ЄС виділено 351,8 млрд € (майже третина від загального бюджету ЄС - була відведена для Політики згуртування для 2014-2020).

Фонди є основним інструментом інвестиційної політики ЄС [6]. Регіональна політика реалізовується через три основні фонди: Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Фонд згуртування (CF) і Європейський соціальний фонд (ESF). Спільно з Європейським сільськогосподарським фондом сільського розвитку (EAFRD) і Європейським морської і рибного фондом (EMFF), вони формують Європейські структурні та інвестиційні (ESI) фонди. У програмному періоді 2014-2020 Фондами передбачено фінансування 535 програм з бюджетом близько 454 млрд євро (€637 млрд, якщо включно з національним співфінансуванням). Розподіл фінансування в рамках ESI фондів наведено на рис. 1.

Діяльність ESI фондів зорієнтована на виконання Інвестиційного плану та досягнення пріоритетів Комісії. Регіональна політика забезпечує необхідне інвестиційне підґрунтя задля виконання цілей Стратегії Європи 2020 щодо розумного, сталого та інклюзивного зростання у ЄС.

У поточному періоді 2014-2020 рр. кошти структурних фондів розподіляються між регіонами, які відносяться до «більш розвинених» («more developed») (у яких ВРП на особу є більшим 90% від його середнього значення у ЄС); «транзитивних» («transition») (ВРП на особу коливається в межах 75%-90% від його середнього значення у ЄС) і «менш розвинених» («less developed») (ВРП на особу становить менше 75% від його середнього значення у ЄС). Додаткові кошти спрямовуються (з Фонду Згуртування) на фінансування країн-членів ЄС, у яких ВНД (валовий національний дохід) на особу є нижчим 90% від його середнього значення у ЄС. У період з 2007 по 2013 роки Європейська регіональна політика була зорієнтована на досягнення трьох цілей: Конвергенція, Регіональна конкурентоспроможність та зайнятість, Європейська територіальна співпраця (у програмному періоді 2000-2006 рр. цілі Політики були визначені як Ціль 1, 2 чи 3) [7].

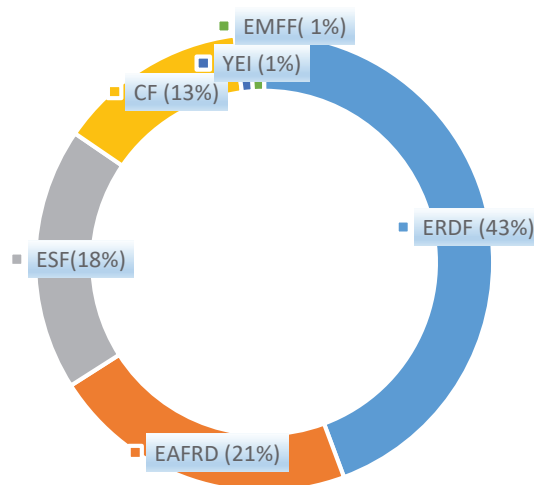

Рис. 1. Розподіл фінансування в рамках ESI фондів

Регіональна політика ЄС, znana також як Політика згуртування, зорієнтована на покращення економічного добробуту регіонів ЄС та уникнення регіональних диференціацій. Кошти, які виділяються в рамках цієї політики, в основному скеровуються до менш розвинених країн та регіонів з метою подолання та зменшення економічних, соціальних та територіальних нерівномірностей, які досі існують на теренах ЄС. Розподіл коштів в рамках Політики згуртування наведений на рис. 2.

Більше половини обсягу фінансування в рамках реалізації Політики згуртування спрямовується до менш розвинених регіонів, що засвідчує особливу зацікавленість ЄС у стимулюванні державного та приватного інвестування на цих територіях та створення сприятливого інвестиційного середовища на них. Європейська Політика Згуртування передбачає 11 тематичних цілей, націлених на розвиток у періоді 2014-2020 [8]. Інвестиції з ЄФРР будуть підтримувати всі 11 цілей, проте пріоритетними стануть 1-4. ЄСФ фінансуватиме проекти в рамках цілей 8-11, проте також буде підтримувати і цілі 1-4. ФЗ підтримуватиме цілі 4-7 і також 11.

Європейська Комісія на основі детального аналізу причин і сучасних тенденцій розвитку відсталих регіонів у країнах-членах ЄС наводить рекомендації щодо усунення основних перешкод розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіонів з низьким рівнем економічного зростання та низькими доходами [4]:

³При цьому до відсталих територій тут віднесено регіони, ВРП на одну особу яких є нижчим 90% його середнього значення загалом у ЄС

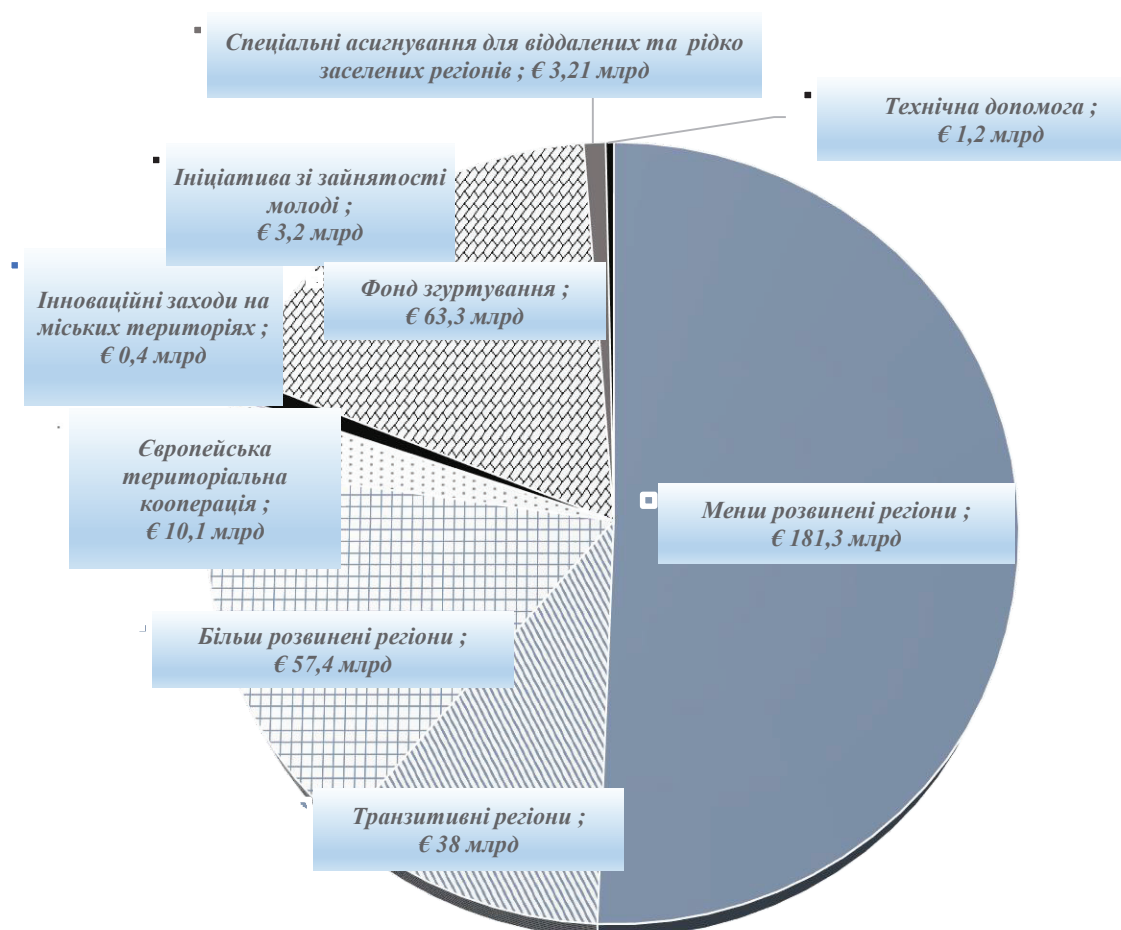

Рис. 2. Розподіл коштів в рамках реалізації Політики згуртування у програмному періоді 2014-2020 рр.

– Усувати основні перешкоди, які обмежують зростання, завдяки побудові стратегій розумної спеціалізації. Недостатньо розвинені регіональні інноваційні системи повинні поліпшувати взаємодію між підприємствами та між підприємствами (виробничим сектором) та вищими навчальними закладами. Інновації можуть бути посилені інтеграцією освіти, досліджень та інновацій, навчанням з успішних мереж знань-трикутників;

– Знизити прогалани в інфраструктурі та інвестувати в освіту, щоб залучати та зберігати високоякісні людські ресурси. Зокрема, необхідно звернути увагу на введення випускників університетів на ринок праці, уникаючи проблем невідповідності між пропозицією освіти та попитом на робочу силу. Важливо також стимулювати навчання протягом усього життя, оскільки проста орієнтація на навички, отримані при формальній освіті, призведе до швидкого знецінення навичок та нездатності адаптуватися до нових викликів та конкуренції;

– Важливо тісно пов'язати міста з навколишніми територіями. Відсталі регіони не є суто сільськими, і вони продовжують урбанізовуватися або за рахунок більш швидкого зростання населення в містах з низькими темпами зростання регіонів або через скорочення населення за межами міст у регіонах з низьким рівнем доходу. Більший вплив цих успішних міст (які функціонують як економічні двигуни) буде корисним;

– Інвестиції в якість інституцій та спроможність регіональних органів влади. Політика згуртування також підтримує програми щодо посилення інституцій-

ного потенціалу та підвищення ефективності роботи державних адміністрацій: ці програми повинні включати в себе заходи щодо підвищення ефективності, прозорості та підзвітності надання державних послуг, сприяння електронному урядуванню, зменшенню регуляторної тяганини, модернізації державних закупівель, підтримки антикорупційних заходів та судової реформи;

– Зміцнити зв'язок між Європейським семестром⁴ та політикою згуртування, включаючи визначення необхідних умов для інвестицій (умови). Досвід регіонів з низьким рівнем економічного зростання та низьким рівнем доходів засвідчує, що інвестиційна політика може забезпечити цілісні результати лише в середовищі, сприятливому до зростання та інвестицій.

Вказані рекомендації мають універсальний характер, оскільки враховують багаторічний досвід ЄС у сфері реалізації регіональної політики та сучасні тенденції та нові глобальні виклики економічного розвитку, і можуть бути використані при побудові та реалізації ефективної державної регіональної політики України у сфері стимулювання розвитку депресивних територій.

Список використаних джерел

1. Прокопа І. Депресивні сільські території: методичні засади визначення / І. Прокопа, О. Попова // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 61-70.

⁴ Європейський семестр є щорічним процесом, в якому Європейський Союз координує та здійснює моніторинг економічної політики.

2. Прокопа І. Депресивність аграрних територій: український вимір / І. Прокопа, Л. Шепотко // Економіка України. – 2003. – № 7. – С. 59-66.

3. Барановський М. Депресивність сільських територій України: методи оцінки, регіональні відмінності та шляхи їх подолання / М. Барановський // Економіка України. – 2010. – № 11. – С. 57-69.

4. Competitiveness in low-income and low-growth regions. Commission staff working document [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/lagging_regions%20report_en.pdf.

5. The EU's main investment policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/investment-policy/.

6. Investing in regions and cities: EU Cohesion Policy 2014-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/presentations/2016/investing-in-regions-and-cities-eu-cohesion-policy-2014-2020.

7. Regional policy of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Regional_policy_of_the_European_Union.

8. Priorities for 2014-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/priorities.

References

1. Prokopa, I., Popova, O. (2007). Depresywni silski terytorii: metodychni zasady vyznachennia [Depressive rural

areas: methodological principles of definition]. *Ekonomika Ukrainy – Ukrainian Economy*, 8, 61-70. [in Ukrainian].

2. Prokopa, I., Shepotko, L. (2003). Depresywnist ah-rarnykh terytorii: ukraïnskyi vymir [Depressiveness of agrarian territories: Ukrainian dimension]. *Ekonomika Ukrainy – Ukrainian Economy*, 7, 59-66. [in Ukrainian].

3. Baranovskyi, M. (2010). Depresywnist silskykh terytorii Ukrainy: metody otsinky, rehionalni vidminnosti ta shliakhy yikh podolannia [Depressiveness of Ukrainian rural areas: assessment methods, regional differences and ways to overcome them]. *Ekonomika Ukrainy – Ukrainian Economy*, 11, 57-69. [in Ukrainian].

4. Competitiveness in low-income and low-growth regions. Commission staff working document. Retrieved from http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/lagging_regions%20report_en.pdf.

5. The EU's main investment policy. Retrieved from http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/investment-policy/.

6. Investing in regions and cities: EU Cohesion Policy 2014-2020 Retrieved from http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/presentations/2016/investing-in-regions-and-cities-eu-cohesion-policy-2014-2020.

7. Regional policy of the European Union/ Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Regional_policy_of_the_European_Union.

8. Priorities for 2014-2020. Retrieved from http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/priorities.

УДК 332.122(23)

І. А. Колодійчук

кандидат економічних наук,

старший науковий співробітник

відділу регіональної екологічної політики та природокористування

ДУ «Інститут регіональних досліджень

імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТА ПРОБЛЕМНИХ ТЕРИТОРІЙ (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)

Акцентовано увагу на механізмах стимулювання розвитку гірських та проблемних територій, які широко використовуються у практиці європейських країн. Вказується на значний досвід цих країн у проведенні ефективної гірської політики. Виокремлено ряд принципів, на яких ґрунтується політика надання стимулів для економічної діяльності у гірській місцевості. Наголошується на визначальній ролі фінансових аспектів у розвитку гірських територій, особливе значення серед яких має зовнішнє фінансування. Суттєве значення і роль у розвитку гірської місцевості відводиться державній підтримці. Уможливорює реалізацію політики модернізації економіки та вирішення важливих проблем соціально-економічного розвитку гірських територій, як засвідчує європейський досвід, публічно-приватне партнерство. На цій основі успішно вирішуються як соціально-економічні проблеми у їх межах, так численні природоохоронні питання.

Ключові слова: гірські регіони, механізми стимулювання, європейський простір, податкові стимули, публічно-приватне партнерство.

Kolodiychuk I. MECHANISMS TO STIMULATE THE DEVELOPMENT OF MOUNTAIN AND PROBLEM AREAS (FOREIGN EXPERIENCE)

The attention is focused on the mechanisms of stimulating the development of mountain and problem areas, which are widely used in the practice of the European countries. It is specified the considerable experience of these countries